

УДК 17:316.346.2

ПАЛАГНЮК М. М.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії,
Івано-Франківський національний технічний
університет нафти і газу
(Україна, Івано-Франківськ), mil.pal@ukr.net

ГЕНДЕРНА ПРОБЛЕМАТИКА: ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ

У статті проводиться аналіз гендерної проблематики, що є визначальною й актуальною для сучасного суспільства. Подається історичний огляд феміністично-філософських концепцій і робиться акцент на необхідності переосмислення ролі жінки в культурі та суспільстві. Розкривається поняття гендер у соціокультурному та персонологічному контекстах як особливий метод впорядкування соціальної практики. Висвітлюється різноманітні підходи до розуміння гендерної проблематики у сучасній західній парадигмі науки.

Ключові слова: гендер, стать, маскуліність, феміністичність, фемінізм, гендерні стереотипи.

Постановка проблеми. У сучасному світі не таким вже й актуальним є науково-філософський та психологічно-культурний аспекти проблеми відносин між чоловіком і жінкою. Так думає 88% необізнаних у питаннях психології, соціології та філософії людей. Вони вважають, що тепер жінки нарешті вибороли собі певну соціальну рівність і все – проблем немає. Більшість жінок не звертає увагу на гендерні питання, спираючись на власну самовпевненість, адже вони заклали собі сучасний тип ділової жінки, яка може все: виховувати самостійно дітей, заробляти багато грошей, вести діяльність без чоловічої допомоги. В радикальних випадках, загалом, жінки спираються лише на жіночу солідарність. Вони не здогадуються, що можуть бути психічно не стабільними чи морально неадекватними. Адже як і чоловік потребує жінки, так і жінка потребує чоловіка. Насамперед має спрацьовувати материнський інстинкт, адже батько – це запорука цілісного сприйняття світу дитиною, формування моральних цінностей. В іншому ж випадку часто існує загроза зневаги дитиною тієї чи іншої статі.

У представленій розвідці акцентуватимемо не про родину (як величезний пласт філософського, соціологічного, психологічного дискурсу), а здебільшого про гендерні особливості спілкування на роботі. Адже сьогодні важко підкоритись владній гордовитій, самовпевненій жінці чоловікові-начальнику, а коли йде мова про підвладного жінці-босу чоловіка, то тут ідеться про пригноблення чоловічої природи.

Але, мабуть, однієї поваги до іншого буде не достатньо, щоб змінити ситуацію, що склалася. Кожна людина повинна засвоїти й виробити для себе певні моральні цінності, ідеали, орієнтири, щоб, діючи стосовно інших людей, бути високоморальною особистістю, яка може відносно самостійно визначати й

проводити свою лінію поведінки в суспільстві, враховуючи інтереси інших, не переступаючи межі свободи іншого.

Гендерна проблематика в філософському аспекті сучасності знайшла своє висвітлення в працях багатьох авторів, серед яких відзначимо Е.Азарова, Н.Грицяк, Л.Заграй, Р.Коннелла, Т.Марценюк, Т.Мельника, А.Панченко, О.Пишуліну, В.Сліпчук, Н.Чухим та ін.

Мета статті є філософський аналіз гендерної проблематики в сучасному соціо-культурному контексті.

Виклад основного матеріалу. Поняття „стать” і „гендер” інколи вживають як синонімічні, хоча більшість дослідників їх розрізняють. Перший означає біологічні, другий – соціальні та культурні особливості диференціації індивідів за ознакою статі. Якщо стать характеризує генетичну приналежність індивіда до однієї з двох категорій, то гендер – це стать як продукт виховання, впливу культури – «соціальна стать».

У найширшому розумінні гендер можна визначити так: «гендер – це змодельована суспільством та підтримувана соціальними інститутами система цінностей, норм і характеристик чоловічої і жіночої поведінки, стилю життя та способу мислення, ролей та відносин жінок і чоловіків, набутих ними, як особистостями, в процесі соціалізації, що насамперед визначається соціальним, політичним, економічними й культурними константами буття й фіксує уявлення про чоловіка та жінку залежно від їх статі» [7, с. 87].

З цієї дефініції випливає, що не біологічна стать, а соціокультурні норми визначають психологічні якості, моделі поведінки, професії жінок і чоловіків. Бути в суспільстві чоловіком або жінкою означає не просто мати різні анатомічні властивості, а й виконувати нав'язані їм гендерні ролі.

Гендер стосується не тільки чоловіків і жінок як окремих індивідів, а й характеризує відносини між ними як соціально-демографічними групами та гендерні відносини в цілому – те, як реалізуються соціальні ролі жінок і чоловіків, дівчаток і хлопчиків, як вони соціально вибудовуються.

Він конструюється суспільством як соціальна модель жінок і чоловіків, що визначає їх положення і роль у соціумі та його інститутах (сім'ї, політичній структурі, економіці, культурі й освіті тощо). Гендерні системи розрізняються в різних суспільствах, проте в кожному вони асиметричні: чоловіки й усе «чоловіче/маскулінне» (риси характеру, моделі поведінки, професії та інше) вважаються первинними, значущими й домінуючими, а жінки й усе «жіноче/фемінне» – вторинними, підлеглими, незначними із соціальної точки зору.

Маскулінність і фемінність – дві основні категорії гендерних досліджень, які узагальнюють нормативні уявлення та установки, якими мають бути і чим повинні займатися чоловіки та жінки у конкретному суспільстві й у певну епоху, а також виражають гендерну ідентичність людини.

Маскулінна гендерна роль приписує чоловікам бути домінантними, агресивними, орієнтованими на кар'єру, більш успішними в технічних науках. Від чоловіків також очікують, що вони тамуватимуть свої емоції і почуття. Жінки, навпаки, мають бути слабкими, залежними, м'якими, успішнішими в

гуманітарних науках, а також більш емоційними. Вважається, що жінки прагнуть до створення сім'ї та обмеження домогосподарством і піклуванням про родину.

У 1980-х роках вчені дійшли висновку, що існує значний позитивний зв'язок між маскулініми якостями і психічним здоров'ям. У межах маскуліної моделі було продемонстровано позитивний зв'язок між проявом маскуліних рис та рівнем адаптації чоловіків і жінок (незалежно від статі). Взаємозв'язок фемінних характеристик та рівня адаптації виявився слабким і незалежним від статі. Так, вчені з'ясували, що фемінні суб'єкти сприймають себе як більш тривожних та боязких у порівнянні з маскулініми й андрогінними. Дослідники вважають, що наявність саме маскуліних атрибутів істотніша для соціальної адаптації порівняно з балансом маскуліності та фемінності.

На сьогодні вчені дійшли висновку, що психологічна стать не обмежується усвідомленням себе як представника певної статі чи проявом маскуліності та фемінності. Останнім часом з'являються моделі, в яких гендерна ідентичність розглядається як сукупність множини чинників (гендерних настанов, скорельованої зі статтю поведінки, інтересів, фізичних атрибутів), які в цілому визначають власне гендерну ідентичність індивіда.

Можна виділити проблеми, які принижують не лише жінок, але й чоловіків в українському суспільстві:

- чоловіки живуть у середньому 62 роки, що на 12 років менше середньої тривалості життя жінок;
- чоловіки мають вищі у світі темпи зростання захворювання на ВІЛ/СНІД та туберкульоз;
- приблизно третина з них не може залишити по собі нащадків через безпліддя;
- майже кожний п'ятий хворів на недугу, що передається статевим шляхом;
- чоловіки становлять понад 80% самогубців і переважну кількість тих, хто переніс інфаркт чи інсульт;
- щороку 80 тисяч з них помирає у працездатному та репродуктивному віці;
- вони потерпають від неможливості отримати андрологічну медичну допомогу чи консультацію тощо;
- при розлученні чоловіки мають менші права на опіку над дітьми.

Така ситуація покликана до життя тією умовою, що культура нашого суспільства – патріархальна за своєю природою, маскуліно орієнтована, відмічена чоловічою домінантою. Ця домінанта характеризується апеляцією до раціональності і зневагою емоційності та тілесності, культом сили й агресії. Жінка, по суті, є носієм і охоронцем загальнолюдських моральних цінностей, національних особливостей. Але біологічна особливість жінки не підняла, а знизилася її статус.

У культурі склалася така соціальна конструкція, відповідно до якої справді людськими якостями – свободою, активністю, здатністю до створення

нового – володіють ті істоти, котрі не виконують репродуктивної функції. Жінка тут – вторинне буття, загалом не буття: «існує взірць людини, і це, звісна річ, чоловік» [1, с. 26]. Жінка була виключеною з суспільного життя і вважалася носієм протилежних чоловічим якостей: ірраціональності, емоційності, чуттєвості тощо. Традиційно сутність жінки визначається через ряд негативних характеристик. Це неповноцінна і залежна істота, нижча порівняно з чоловіком, обмежена і слабка, увесь сенс якої – служити чоловікові і бути йому корисною. Тим самим поза сферою сексуальності і материнства життя її даремне й має другорядне значення.

Історія філософської думки, а отже, й історія культури людства яскраво свідчать про вторинну роль жінки. Наприклад, Аристотель говорить про те, що «самиця є самицею через брак певних якостей», а в його «Політиці» можна знайти думку, що «слава жінки – її мовчання». Середньовіччя ще більше «пригноблює» жіночу сутність (Тертуліан: «Жінка – це ворота пекла»; Августин: «Жінка – це та, яка позбавлена твердості і постійності»; Климент Олександрійський говорить про те, що «усяка жінка повинна бути пригнічена соромом при думці, що вона жінка»; Тома Аквінський: «Жінка – це невдалий чоловік», а шлюб, на його думку, завжди пов'язаний із певною втратою розуму). Згодом Г. В. Ф. Гегель загалом запропонує не визнавати жінок як людські істоти. Ф. Ніцше вважав, що жінка існує для відпочинку воїна. З. Фройд у своїх творах писав, що жінка задрить чоловікові через відсутність у неї пеніса – і звідси усі її комплекси та проблеми. А великий французький письменник О. де Бальзак прийшов до висновку що «жінка – це рабиня, яку слід підносити на п'єдестал» [2, с. 7–9].

Одним із перших наукових досліджень у галузі жіночих студій у сучасному розумінні цього терміна було дослідження французької письменниці екзистенціалістського спрямування й філософської орієнтації Сімони де Бовуар. Формуючи головні засади фемінізму, Бовуар пише про те, що «особливе становище жінки полягає в тому, що вона, будучи, як і кожна людська істота, вільною особистістю, робить вибір і невдовзі опиняється в світі, де чоловік накидає їй роль «іншої». Намагається перетворити її на річ, спрямувати до іманентності, оскільки її трансцендентність постійно живила б усвідомлення своєї достатності й суверенності. Драма жінки – саме в цьому конфлікті між постійним прагненням у будь-якому суб'єкті утвердити свою достатність та її становищем, яке перетворює жінку в підлеглий об'єкт» [1, с.42]. Отож, у контексті моделі чоловіка жінка постає передусім як істота, співвіднесена з ним як «іншість». Така ситуація одночасно породжує як «уречевлення» жінки разом із втратою нею свободи, так і конкретний набір сексуально-поведінкових і культових переваг. За Бовуар, статус жінки в суспільстві якісно відмінний від стану людства в цілому, бо чоловіки сформували світ, в якому жінка («інша») приречена виступати "другою статтю".

Бовуар пише: «...чоловіки знають, що втратять, якщо відмовляться от звичного для них образу жінки, і не знають, на що сподіватись від жінки завтрашнього дня. Треба виявити неабияку самовідданість, аби добровільно

відмовитися од привілейованого становища єдиного і повноправного суб'єкта щодо жінки-об'єкта» [там само, с. 38].

Образність текстів мислителів ХХ ст. дозволяє розуміти феміністичну філософію як тугу за раннім дитинством, що сприймається наче втрачений рай, утопічне місце, яке модель зв'язків у патріархальному суспільстві не приймає. У дитинстві стать і міжстатеві зв'язки ще не мають значення, діти не володіють соціальними взірцями поведінки, світ уявляється безмежним простором спонтанної творчості й гри аж до його остаточного завершення. Цей кінець періоду «раю» З. Фройд відносить до 5-літнього віку, коли саме починає розвиватися відомий едипів комплекс, а С. де Бовуар веде мову про момент статевого дозрівання (біля 12 років), що спричиняє наростаючі тілесні відчуття самотності – як у контакті з іншими, так і в самому собі, в досвіді чужості власного тіла. Інколи відхід від дитинства розділений на ряд фаз та розтягнутий на достатньо тривалий період, що пов'язується з набуттям свідомості в різних суспільних ролях та ситуаціях. Нерідко ця туга стосується не стільки окремого життя, але й життя патріархальної культури.

Отож, фемінізм, що спрямовується на послаблення домінуючої патріархальної культури, шукає нові способи зміни світу, можна інтерпретуватися детермінованим тією індивідуальною чи культурною пам'яттю, котра зберігає живий образ утопічного дитинства.

Безумовно, соціальний контекст гендерної проблеми має свою специфіку в різних культурних світах та країнах. Скажімо, в сучасних західних країнах жінка не дозволяє, щоб її пропускали першою в дверях, бо ж це відповідає принципам гендерної рівності. А в Україні, навпаки, така поведінка є виразником рівня культурності чоловіка у відношенні до жінки. Безумовно, «досліджувати будь-який досвід, зокрема, гендерний необхідно у певному контексті, оскільки вся соціальна реальність контекстуальна» [3, с. 20].

Соціальні структури формуються історично, тому такі категорії, як жіночність/мужність, розглядаються як «постійно створювані ідентичності» [6]. Згідно ідей соціального конструктивізму, Р. Коннел виділив два рівні аналізу гендерного досвіду на макро- і макрорівнях соціальної реальності. Інтерпретація макрорівня виконується на основі структурно-функціонального підходу і теорії статевої ролі соціалізації, а мікрорівня – на базі вивчення індивідуальних практик міжособистісної взаємодії, в процесі вираження якої і відбувається конституювання гендеру [там само].

Відповідно, можна виділити соціокультурний та персонологічний контексти у формуванні досвіду: «якщо соціокультурний передбачає конструювання соціальних гендерних норм, правил, стереотипів, уявлень, то персонологічний контекст передбачає вивчення способів конструювання «індивідуальних практик», інтерпретативних схем, концептів, що утворюють внутрішні латентні структури досвіду і визначають сприймання, розуміння інформації, способи самовиявлення та формування нового досвіду» [3, с. 21].

Р. Коннел, розуміючи гендер як «метод упорядкування соціальної практики», в аналізі маскулітності вводить тривимірну модель гендеру, для якої характерні такі взаємовідносини: влади, виробництва й емоційне

навантаження.

Владні відносини. Основна вісь влади у гендерному порядку сучасного західного світу (домінування чоловіків) – структура жіночого визволення, що іменується “патріархат”. Вона актуальна попри численні локальні винятки (очолювані жінками домашні господарства, жінки-вчительки у хлопців-учнів тощо).

Виробничі відносини. Гендерний поділ праці подібний за своєю формою до розподілу чи призначення завдань. Варто звернути увагу на емоційні наслідки гендерного розподілу праці та на дивіденди чоловіків внаслідок нерівномірного розподілу продуктів суспільної праці (передусім, нерівні тарифи оплати праці). Однак, гендерний характер капіталу теж мав би бути врахованим. У капіталістичній економіці, що базується на засадах гендерного розподілу праці, важливий також гендерний процес “накопичення”. Тут мова йде не про статистичний випадок, а про фактор соціальної будови маскулінності: саме чоловіки, а не жінки, контролюють найбільші корпорації та великі приватні багатства. Відповідно, накопичення багатства стало незмінно пов’язаним із репродуктивною сферою через соціальні відносини гендеру.

Емоційне навантаження. Зазвичай, як відзначає Р. Коннел, сексуальне бажання так часто сприймають як природне, що воно просто виключене з соціальних теорій. Якщо визначати, згідно З. Фрейда, «бажання» як емоційну енергію, що прикладена до об’єкту, то його гендерні характеристики стають зрозумілими. Це стосується обох типів бажань: гетеро- та гомосексуальних. (у західній культурі негендеризований об’єкт вибору, тобто бісексуальне бажання, є невизначеним і нестабільним – аморфним.) У феміністичному дослідженні сексуальності гостро постало питання зв’язку гетеросексуальності з чоловічою позицією соціального домінування.

Як бачимо, гендер – спосіб структурування соціальної практики, а не конкретний тип практики, – тому він неминуче ускладнюється іншими соціальними структурами. Можна сказати, що гендер взаємодіє з расою і класом, а також національністю [10].

Слід відзначити, що про ідеї емансипації жінок говорили і раніше. Зокрема, уже Кондорсе писав про рівність статей, їх подібність і комплементарність, про необхідність однакового виховання та навчання.

Дідро стверджував відмінність і водночас взаємодоповнюваність статей. Мілль наголошував на відвертій експлуатації суспільством репродуктивних функцій жінок.

Появу перших жінок-феміністок традиційно відносять до XVIII ст. Активізація цього руху припадає на другу половину XIX–XX ст. У жіночому русі виділилися три основні напрямки феміністичної політики: ліберальний, радикальний, соціалістичний. Ліберальний фемінізм орієнтується на досягнення рівності чоловіків і жінок без радикальної зміни патріархальної системи, а з переорієнтацією на розподіл праці між статями. Така зміна повинна привести до формування суспільства андрогінного типу, в якому не будуть підкреслюватися анатомічні ознаки і відмінності індивідів. Радикальний

фемінізм бореться за новий суспільний лад, у якому передбачається відокремлене існування жінок від чоловіків і від патріархальних структур суспільства. Зокрема, яскрава представниця радикальних феміністок В.Соланс у своїй статті «Маніфест товариства за знищення чоловіків» пише: «чоловік – це неповноцінна жінка, це ходячий викидень, який хиріє вже на генній стадії; чоловіки є душевними каліками; назвати чоловіка твариною означає лестити йому; чоловік постійно вимушений компенсувати небуття жінкою, саме тому, а також через свою нездатність до людських контактів і до співчуття чоловіче суспільство перетворило цілий світ на купу лайна; знищення чоловіків – це добрий і справедливий вчинок, який піде на добро усім жінкам» [5, с.74–75]. Соціалістичний фемінізм розглядає жіночу тему з точки зору класового і расового панування, разом із знищенням яких повинна бути ліквідована і статевая дискримінація.

Оглядаючи розвиток фемінізму в ХХ ст., можемо підсумувати, що він розвивався під гаслом вимоги суспільно-політичної рівності для жінок. Філософія постмодернізму не виправдала цих амбіцій, розкриваючи їх дещо тоталітарний та імперіалістичний характер та вводячи поняття «відмінність» і локальність. Проте в останні кілька десятиліть у контексті розвитку глобального фемінізму повернулися дискусії 1980-х рр., що стосувалися таких проблем, як універсалізм, автономія, суб'єктивність, солідарність, турбота. Глобалізм детермінував появу нових доктринальних напрямів фемінізму: транснаціональний, міжнародний (космополітичний) або фемінізм «третього» світу [9]. У 2006 р. з'явилася дослідницька група Global Feminisms Collaborative, що займається транс дисциплінарним синтезом таких напрямів світового фемінізму.

На нашу думку, перспективним у широкому соціальному контексті сучасного фемінізму є розвиток етичних теорій, передусім – етики турботи. Такі науково-практичні ідеї проектувалися спочатку на приватну сферу моральних рішень виразного гендерного конотативного навантаження. На сьогодні помітний їхній вплив на і на публічну сферу, зокрема в розробці теорії прав і справедливості. Випадає зауважити, що такі філософсько-етичні й соціально-психологічні концепції детермінували політичний лібералізм та й парадигму міжнародних відносин загалом. Сучасний фемінізм (базуючись на опрацьованій системі аналізу гендерної несправедливості) здатний запропонувати відповіді на гострі глобальні проблеми нерівності й несправедливості, торгівлі людьми, нищення природного середовища тощо. Запереченням тези про «смерть фемінізму» є варіанти відповідей на гострі глобальні проблеми.

Наприкінці ХХ ст. у науковий обіг західноєвропейських країн, США та Канади входить ще одне цікаве явище, теж пов'язане з феміністичним рухом, а саме – гендерні студії (gender studies).

Англійським відповідником слова «стать» є «sex». Традиційно поняття статі використовувалося для визначення морфологічних і фізіологічних відмінностей. Проте в 70-ті рр., як відзначає Н.Чухим у статті «Гендер та гендерні дослідження в ХХ ст.», з'являються окремі роботи з соціології та

культурної антропології, які пропонують розрізняти поняття «sex» і «gender». Автори цих робіт виходили з того що, окрім біологічних відмінностей, між чоловіками і жінками існує поділ на соціальні ролі, форми діяльності, відмінності у поведінці, ментальних, емоційних характеристиках.

Запровадження нового поняття було спричинене необхідністю подолання концепцій, що розглядали різні статеві риси і ролі як вияв «природних» властивостей. Таким чином, статево (чи, точніше, гендерну) роль припинили розглядати як вияв напередзаданої природи, а вважали системою очікувань адекватної поведінки, при цьому гендер розглядали не як природну стать, а як «соціально-культурний конструкт». З цієї точки зору деякі характеристики жінок, наприклад, емоційність схильність до самопожертви, орієнтованість на сім'ю і дітей, поставали не природними властивостями, а характеристиками, сформованими певним типом суспільства. Отже, стосунки між статями не треба більше розуміти як репрезентацію природного порядку, а треба розглядати як репрезентацію внутрішньокультурних систем і правил [5, с. 23–25].

Слід розрізняти поняття гендер, гендеризм, ідеологія гендер у різних наукових та соціально-культурних контекстах. В сучасній англійській мові ці лексеми є цілком нейтральними: gender найчастіше розуміється як «суспільно-культурна стать» (на відміну від біологічної статі).

Спробуємо подати розуміння цього складного й комплексного поняття в різних суспільних парадигмах.

Соціологія. Категорія гендер дозволяє схопити те, стосується статевої ідентичності, але не має біологічної основи, як-от: відмінності чоловічої й жіночої моди, їхні суспільні ролі, що змінювалися протягом історії в різних культурах. У соціології гендер слугує нейтрально-науковому опису певних явищ, проте, це не означає якусь революційність чи маркер певної ідеології.

Політологія. Політологи використовують поняття гендер для дослідження зв'язків між статтю і владою та місцем в суспільній ієрархії. Тут не враховується розрізнення на біологічну й культурну стать, а береться до уваги лише проблема політичної й економічної позиції жінок.

Gender mainstreaming – це політична стратегія (яку, зокрема, прийняв Європейський Союз), спрямована на рівноправність жінок та чоловіків (це, правда, не означає деконструкції аспекту статі).

Гендер у *gender studies* – це наукові дослідження культурної статі в різних галузях: філософії, антропології, психоаналізі. Gender studies виник із т. зв. women's studies, або феміністичних досліджень. Дещо дискусійне виділення окремої сфери знань про стать включене в загальний сучасний контекст спеціалізацій в суспільних науках, певними аналогами можемо назвати urban studies (дослідження міста) або security studies (дослідження проблем безпеки).

Гендер у *теорії квір* (англ. queer – «дивний, дивакуватий») – теорії відмінності, котра заперечує саме розрізнення на культурну й біологічну стать, вважаючи, що навіть біологічна стать є культурним конструктом.

Гендер у *фемінізмі відмінності* – це інтерпретація біологічної статі, згідно якої жіночість є цінністю, котру варто розвивати, а не деконструювати (радикальну відмінність між чоловіками й жінками не вдасться ліквідувати).

Ідеологія гендер, гендеризм – це релігійно-церковна позиція (передусім, у Католицькій церкві), яка ґрунтується на запереченні розрізнення на *sex* і *gender*, вважаючи, що ролі чоловіка й жінки є цілком різними на основі натурального права, скажімо: материнство жінок (зокрема й у духовному сенсі) – це їхнє покликання, згідно задуму Бога, а не суспільна роль, яку можна обирати чи розвивати.

Гендерна проблематика і гендерні дослідження є особливо актуальними для сучасної молоді, особливо для сучасної українська молоді, оскільки стосуються безпосередньо кожної молодої людини. Людство поступово дозріває до «розумного» рівноправ'я, крок за кроком виключає дискримінацію за статевою ознакою.

Висновки. Таким чином, на сучасному етапі розвитку суспільства розмежування між чоловіком і жінкою не повинно виявлятися у зверхності першого над другою. Наділення обох статей схожими моральними пріоритетами могло б привести до зведення до мінімуму конфліктів між ними. Подолання статевої відмінностей є ознакою вдосконалення людини як цілісної особистості, яка враховує свою внутрішню природу, постійно відкриває себе для нового й відкрита до змін. А це приведе в майбутньому до пом'якшення й подолання соціальних конфліктів, ненасильницького вирішення протиріч та цінування кожної людини як цілісної особистості безвідносно до статі.

Широка ідеологічна й філософська палітра розуміння гендерної проблеми, що розвивається в західному світі, не зможе оминати й українського наукового й соціально-культурного простору. Тому важливо розглядати ці філософсько-культурні тенденції в контексті світоглядних шукань сучасної людини.

Список використаних джерел

1. Бовуар С. де. Друга стаття : У 2 т. / С. де Бовуар [пер. с франц. Н.Воробійової, П. Воробійова]. – К. : Основи, 1994. – Т. 2. – 392 с.
2. Говорун Т. Стаття та сексуальність: психологічний ракурс: [навчальний посібник] / Т. Говорун, О. Кікінеджі. – Тернопіль : Навчальна книга Богдан, 1999. – 384 с.
3. Заграй Л. Д. Молодіжна субкультура: гендерний досвід [Текст] : монографія / Л. Д. Заграй. – Івано-Франківськ : Нова зоря, 2012. – 376 с.
4. Евдокимов П.Н. Женищина и спасение мира: о благодатных дарах мужчины и женщины / Перевод с франц. Кузнецовой Г.Н. / П. Н. Евдокимов. – Мн. : Лучи Софии, 1999. – 272 с.
5. "Г". Незалежний культурологічний часопис. Гендерні студії. – 2000. – №17. – 175с.
6. Коннелл Р. Создание гендера / Р. Коннелл // Хрестоматия феминистских текстов. Переводы под ред. Е. Здравомысловой, А. Темкиной. – СПб., 2000. – Вып. 8. – С. 251–280.
7. Психология личности: словарь-справочник / Под ред. П.П.Горностая и Т. М. Титаренко – К. : Рута 2001. – 320с.
8. Фейдимен Дж. Личность. Теории, эксперименты, упражнения / Дж. Фейдимен, Р. Фрейдджер. – СПб., М. : Прайм-Еврознак, 2004. – 608 с.
9. Ackerlyа B. Global Feminisms: Theory and Ethics for Studying Gendered Injustice / B. Ackerlyа, K. Attanasib // New Political Science. – 2010. – № 4. – P. 543–555.
10. Connell R. M. Masculinities / R. M. Connell. – Berkley : University of California

press, 1995. – 255 p. – P. 67-92.

REFERENCES

1. Simone de Beauvoir S. de. *The Second Sex* : 2 vol. / S. de Beauvoir / [transl. by N. Vorobiova, P. Vorobiov]. – Kyiv : Osnovy, 1994. – V. 2. – 392 p.
2. Hovorun T. *Sex and sexuality: psychological perspective [training manual]* / T. Hovorun, O. Kikinedji. – Ternopil : Navchal'na knyha Bohdan, 1999. – 384 p.
3. Zahrai L. D. *The Youth Subculture: Gender experience [Text] : monograph* / L.D. Zahrai. – Ivano-Frankivsk : Nova Zoria, 2012. – 376 p.
4. Evdokimov P. N. *Woman and saving of the world : about gracious gifts of men and woman* / Transl. by Kuznetsova G. N. / P. N. Evdokimov. – Minsk. : Luchi Sofii, 1999. – 272 p.
5. "Yi". *Independent culturological journal. Gender studies*. – 2000. – №17. – 175 p.
6. Connell R. *Creation of gender* / R. Connell // *Anthology of feminist texts*. Transl. by ed. E.Zdravomyslova, A. T emkina. – St. Petersburg, 2000. – № 8. – P. 251–280.
7. *Psychology of Personality: Dictionary, Directory* / Edit. by P. P. Gornostai and T. M. Tytarenko. – Kyiv : Ruta 2001. – 320 p.
8. Fadiman J. *Personality. The theories, experiments, exercises* / J. Fadiman, R. Frager. – St. Petersburg, Moskow : Praim-Euroznak, 2004. – 608 p.
9. Ackerly B. *Global Feminisms: Theory and Ethics for Studying Gendered Injustice* / B. Ackerly, K. Attanasib // *New Political Science*. – 2010. – № 4. – P. 543–555.
10. Connell R. M. *Masculinities* / R. M. Connell. – Berkley : University of California press, 1995. – 255 p. – P. 67-92.

ПАЛАГНЮК М. М., кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна, Івано-Франківськ), mil.pal@ukr.net

ГЕНДЕРНАЯ ПРОБЛЕМАТИКА: ВЫЗОВЫ СОВРЕМЕННОСТИ

В статье проводится анализ гендерной проблематики, которая является определяющей и актуальной для современного общества. Предлагается исторический обзор феминистически-философских концепций и делается акцент на необходимости переосмысления роли женщины в культуре и обществе. Раскрывается понятие гендер в социокультурном и персонологическом контекстах как особый метод упорядочения социальной практики. Освещаются различные подходы к пониманию гендерной проблематике в современной западной парадигме науки.

Ключевые слова: гендер, пол, маскулинность, феминность, феминизм, гендерные стереотипы.

Palahniuk, Mikhail, Associate Professor of Philosophy, Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas (Ukraine, Ivano-Frankivsk), mil.pal@ukr.net

GENDER ISSUES: CHALLENGES OF THE PRESENT

The article analyzes the gender perspective, which is decisive and relevant to modern society. It is proposed to review the historical feminist and philosophical concepts and emphasizes the need to rethink the role of women in culture and society. The concept of «sex» and «gender» is sometimes used as synonyms, although majority of researchers distinguish between them. The first biological means, the second – the social and cultural characteristics of individuals differentiation by sex. Socio-cultural norms provide psychological qualities, behaviors, profession of women and men. Being of man or a woman in society is not just to have different anatomical features, but realization of gender roles.

Masculinity and femininity - the two main categories of gender studies that generalize regulatory submission and installation what should be and the need to engage men and women in a

particular society in a certain era. The masculine gender role attributes to men to be dominant, aggressive, career-oriented, more successful in technical sciences. Women, however, should be weak, dependent, soft, successful in the humanities and more emotional.

Nowadays, scientists have concluded that sex is not limited to psychological consciousness itself as the representative of a particular sex or manifestation of masculinity and femininity. Recently, there are models in which gender identity as a set of factors (gender attitudes, behaviors correlated with gender, interests, physical attributes), which generally define their own gender identity of the individual.

The imagery of texts of thinkers of the twentieth century allows to understand feminist philosophy as early childhood longing for what is perceived as a lost paradise, a utopian place that model relationships in a patriarchal society does not accept. The feminism, which is aimed at weakening the dominant patriarchal culture, looking for new ways to change the world, can be interpreted as the individual or cultural memory which keeps alive the utopian image of childhood.

At the end of XX century to the science in Western European countries, the USA and Canada is another interesting phenomenon is also associated with feminist movement, namely gender studies. At the end of XX century to the science in Western European countries, the USA and Canada entered phenomenon is also associated with feminist movement, namely gender studies.

Gender mainstreaming, gender studies, theory queer, gender in feminism, genderism as a particular movements are highlighted

Keywords: gender, sex, masculinity, feminity, feminism, gender stereotypes.

Дата надходження рукопису 20.02. 2015 року

Рекомендовано до публікації 25.03.2015 року